



† Soborul Sfantului Ioan Botezatorul

APOSTOL. FAPTE 19, 1-8

În zilele acelea, când Apolo era în Corint, Pavel, după ce a străbătut părțile de sus, a venit la Efes. Și, găsind câțiva ucenici, le-a zis: Primit-ați voi Duhul Sfânt când ați crezut? Iar ei au zis către el: Nici n-am auzit dacă este Duh Sfânt. Și el a spus: Deci în ce v-ați botezat? Ei au răspuns: În botezul lui Ioan. Iar Pavel a zis: Ioan a botezat cu botezul pocăinței, spunând poporului să creadă în Cel ce avea să vină după el, ad-

că în Iisus Hristos. Atunci, auzind ei, s-au botezat în numele Domnului Iisus. Și, punându-și Pavel mâinile peste ei, Duhul Sfânt a venit asupra lor și vorbeau în limbi și proorceau. Și erau toți ca la doisprezece bărbați. Iar el, intrând în sinagogă, a propovăduit cu îndrăzneală vreme de trei luni, vorbind cu ei și căutând să-i încredințeze despre Împărăția lui Dumnezeu.

EVANGHELIE. IOAN 1, 29 - 34

În vremea aceea a văzut Ioan pe Iisus venind către el și a zis: Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii. Acesta este Cel despre Care eu am zis: După mine vine un bărbat, Care a fost înainte de mine, fiindcă mai înainte de mine era, și eu nu-L știam; dar ca să fie arătat lui Israel, de aceea am venit eu, botezând cu apă. Și a mărturisit Ioan zicând: Am văzut Duhul

coborându-Se din cer ca un porumbel, și a rămas peste Dânsul! Și eu nu-L cunoșteam pe El, dar Cel ce m-a trimis să botez cu apă, Acela mi-a zis: Peste Care vei vedea Duhul coborându-Se și rămânând peste El, Acela este Cel Care botează cu Duh Sfânt. Și eu am văzut și am mărturisit că Acesta este Fiul lui Dumnezeu.

TÂLCUIRI

Dintru început de la Sfinții Părinți - cum citim în sinaxarul Mineiului - s-a păstrat obiceiul ca a doua zi după Botezul Domnului să se facă pomenirea vieții și activității Sfantului Ioan Botezătorul. Sfantul Ioan a fost, cronologic vorbind, cel din urmă proroc al Vechiului Testament și cel dintâi propovăduitor al lui Mesia, a fost epilogul Vechiului Legământ și prologul celui Nou.

El a fost piatra de hotar dintre cele două Testamente, „mijlocitorul Legii Vechi și al celei Noi”, el face legătura între Vechiul și Noul Testament. Sfantul Ioan a fost Luceafărul care a străpuns întunericul și a vestit apariția „Răsăritul celui de sus”, a fost zorile care s-au arătat după întunericul păcatului și înainte de a apărea pe bolta existenței pământești „soarele dreptății”:

Mesia cel mult așteptat care a adus harul și adevărul! Însuși Mântuitorul spune despre Sfantul Ioan că a fost „mai mult decât un proroc” și „între cei născuți din femei, nimeni nu este mai mare decât Ioan” (Luca 7, 26-28). Sfantul Ioan a fost deci mai presus decât toți oamenii, precum îl preamărește Biserica cântând: „Cel ce ești mai presus decât toți prorocii și decât Apostolii Domnului..., te-ai arătat lămurit plinirea legii începătura harului celui nou”. Sfantul Ioan a fost trimisul, „îngerul Domnului”..., îngerul legământului care a gătit calea Fiului lui Dumnezeu (Maleahi 3, 1); el a fost „mare înaintea Domnului - cum vestise îngerul preotului Zaharia - și încă din pântecul mamei sale se va umple de Duhul Sfânt” (Ioan 1, 6). Ca fiu de preot, Ioan a primit dintru început o temeinică inițiere în

cele duhovnicești. Cât timp a locuit cu părinții, aceștia l-au învăluit în dragostea lor și l-au ocrotit cu rugăciunile lor, cu atât mai mult, cu cât erau conștienți de înalta misiune, căreia pruncul îi era destinat de sus, în acea vreme de început a epocii mesianice.

Retras apoi într-un ținut relativ pustiu, spre apus de Marea Moartă și gurile Iordanului, Ioan și-a continuat pregătirea sub călăuzirea tainică dar reală a lui Dumnezeu. Aici el s-a îndeletnicit cu citirea Sfințelor Scripturi, cu postul, cu rugăciunea și cu meditația. Viața în aceste locuri retrase, în permanent dialog cu Dumnezeu și într-o oarecare măsură cu semenii, l-au ajutat să se lămurească deplin asupra misiunii ce avea de îndeplinit, l-a ajutat să-și dobândească echilibrul interior și o perspectivă clară. Fizic proorocul contura un chip care, oricui îl privea, îi lăsa impresia de neșters a unui om de o neobișnuită tărie și măreție sufletească. Trupul slab de asceză, fața suptă, ochii limpezi și adânci vedeau pe omul al cărui centru de gravitație era mutat din afară spre zona adâncă a vieții duhovnicești. Întreaga făptură a sfântului respira liniște, stăpânire de sine, un calm deplin și radia unda învăluitoare a celui deprins să strălucească în vecinătatea lui Dumnezeu. Cuvântul său era blând dar și energic; muștrător dar și încurajator; aspru dar și plin de căldură și înțelegere; răscolitor dar și liniștitor; subordonat unui înalt ideal, acela de a le deschide oamenilor inima pentru primirea lui Mesia, pentru participarea la viața cea nouă care avea să constituie conținutul epocii mesianice. Viața și predica Sfântul Ioan Botezătorul constituie un bogat și însemnat izvor de învățătură, de pildă și chemare pentru totdeauna și mai ales pentru noi cei de azi. Dumnezeu însuși prin gura proorocului Maleahi îl prezintă pe Sfântul Ioan ca trimis, ca martor, ca vestitor când zice: „Iată Eu trimit pe îngerul Meu care va găti cale înaintea feței Mele (Maleahi 3, 1). A fi mărturie sau martor înseamnă a aduce dovezi clare și convingătoare în favoarea unei persoane, realități sau învățături pentru stabilirea adevărului. Și Biserica l-a numit pe Sfântul Ioan Botezătorul „mărturia Domnului” pentru că menirea întregii sale vieți a fost să mărturisească oamenilor pe Hristos - Mesia cel așteptat. Pentru împlinirea acestui scop a trăit, a predicat, a lucrat și a murit. În Sfânta Evanghelie după Ioan citim: „Fost-a om trimis de Dumnezeu, numele lui era Ioan. Acesta a venit spre mărturie, ca să mărturisească despre Lumină ca toți să creadă prin el. Nu era el Lumina, ci ca să mărturisească des-

pre Lumină” (Ioan 1, 6-8), sau „Ioan mărturisea despre el: Și eu am văzut și am mărturisit că Acesta este Fiul lui Dumnezeu” (Ioan 1, 34).

Sfântul Ioan a mărturisit pe Mesia, a fost mărturie a Domnului prin propovăduirea sa și prin viața sa, alegându-și un ținut pustiu, unde a purtat o îmbrăcăminte aspră, sărăcăcioasă și s-a hrănit ani de-a rândul cu lăcuste și miere sălbatică (Marcu 1,6). Mesajul predicii Sfântului Ioan era chemarea la pocăință: „Pocăiți-vă că s-a apropiat împărăția cerurilor” (Mat. 3, 2), aceasta era tema principală.

Fiind trimisul lui Dumnezeu înaintemergător al Fiului Său trebuia să pregătească pe oameni prin pocăință pentru a primi pe Mesia. Sfântul Ioan propovăduia apropiata venire a lui Mesia, îndemnând la lepădare de păcat. El îndemna la întoarcerea de la starea nefirească creată de păcat, la starea firească în Dumnezeu (Sfântul Ioan Damaschin), întoarcere de la păcat la Dumnezeu. Pocăința înseamnă a-ți da seama de păcat și de greutatea lui și apoi luarea hotărârii de îndreptare, de părăsire a vieții păcătoase și a trăi după voia lui Dumnezeu. Pocăința este schimbare prin „înnoirea minții” (Romani 12, 2), schimbarea mentalității, o reșezare a gândirii și vieții noastre în duhul lui Dumnezeu. Prin pocăință Sfântul Ioan descoperă și arată sensul și dimensiunea autentică a căinței ca putere extraordinar de mare de primenire



Sf. Ioan Înaintemergătorul, Arelje, Serbia. sec. XIII



Deisis

sufletească, de renaștere a umanului din oameni. Pocăința a fost, deci, calea de pregătire pentru venirea împărăției mesianice. Sfintele Evanghelii ne păstrează doar câteva fragmente din propovăduirea Sfântului Ioan, din care ne putem da seama că predica lui era hotărâtă. Mulțimii care îl întreba ce să facă pentru a se căi, el răspundea: „Cel ce are două haine să dea celui ce n-are, și cel ce are bucate asemenea să facă” (Luca 3, 11). Vameșilor le cerea să nu ia nimic mai mult decât ceea ce le era rânduit (Lc. 3, 13). Soldaților de asemenea le atrăgea atenția să nu asuprească pe nimeni, să nu pârască pe nedrept, și să se mulțumească cu ce li se plătește (Lc. 3, 14). Câteodată predica devenea aspră și necruțătoare. „Pui de vipere, cine v-a spus vouă că veți scăpa de mânia ce va să fie? Faceți deci roade de pocăință” (Matei 3, 7-8) sau „Acum securea stă la rădăcina pomilor și tot pomul care nu face roadă bună se taie și se aruncă în foc” (Matei 3, 10); iar despre Mesia zice că „are lopata în mână și va curăți aria. Să și va aduna grâul în hambare iar pleava o va arde cu foc nestins” (Mat. 3, 12). Era o predică ce pătrundea până în adânc în sufletul ascultătorilor săi, era o propovăduire convingătoare, zguduitoare. Pentru păcate, el mostra cu mare curaj pe oamenii de rând, pe soldați,

dar și pe regele Irod care trăia în fărâdelege. Se cuvine să amintim și despre atitudinea proorocului față de farisei și saducheii. Deși le-a adresat cuvinte de aspră muștrare denunțându-le duplicitatea și arătându-i ca pe unii care voiau să apară evlavioși fără să fie în realitate, le-a lăsat, totuși și lor o porțiță de salvare, îndemnându-i să facă roade vrednice de pocăință (Mat. 3, 8). Asprimea și-a temperat-o cu îndemnul încurajator ca aceia, fariseii și saducheii, să facă efortul de a ieși din ipocrizia și minciuna în care se complăceau și să intre în rândul celor ce se căiesc, pregătindu-se astfel și ei pentru primirea lui Mesia. Așa au procedat și procedează dreptii. Ei sunt aspri față de păcat, dar plini de înțelegere și dragoste față de săvârșitorii lui. Ei suferă pentru cei ce îndură nedreptatea, dar, suferă și mai mult pentru cei ce săvârșesc nedreptatea, căci aceștia sunt mai primejduiți în fața lui Dumnezeu și a oamenilor.

Proorocul Ioan a cuprins în sfera misiunii sale pe toți, pe toți cei ce, de jos sau de sus se apropiu de el. Fără duritate, dar cu hotărâre sfântă, Ioan a denunțat egoismul, orgoliul, ipocrizia, nedreptatea, fărâdelegea etc., înfierându-le ca pe o gravă abatere de la legea sfântă, dar și de la firescul naturii omenești. În locul acestor păcate, Sfântul Ioan s-a străduit să introducă smerenia, cumpătarea, sinceritatea, dragostea. Stăpânirea deplină asupra egoismului și tentațiilor materiei pe de o parte, iar pe de alta, reșezarea spiritului la rang de cârmuitor al vieții care nu se poate înfăptui cu deplin succes decât prin ascultare și prin comuniune cu Hristos. Pentru noi proorocul Ioan Botezătorul constituie o școală înaltă de la care suntem chemați să învățăm multe.

Am putea să ne întrebăm: „Care este mesajul ce ni-l transmite viața și activitatea de mărturisitor al Sfântului Ioan Botezătorul?”. Prin cele douăzeci de veacuri creștine ce au trecut, străbate până la noi, creștinii de astăzi, eoul propovăduirii Sfântului Ioan, ca și noi să facem fapte vrednice de numele de creștin. Să fim și noi prin cuvântul și fapta noastră niște mărturisitori ai Mântuitorului Hristos, așa precum însuși a rostit înainte de a se înălța la cer „și voi îmi veți fi martori în Ierusalim și în toată Iudeea și Samaria și până la marginea pământului” (Fapte 1, 8). Iată că și Mântuitorul ne poruncește să fim martori ai Lui. Și vom fi martori ai Lui numai dacă prin cuvintele și viața noastră vom mărturisi credința noastră în Dumnezeu cel adevărat. De acest fapt depinde țelul nostru suprem

și ultim - mântuirea noastră. Pentru aceasta Fericitul Augustin zice: „Dumnezeu a voit ca nici un om să nu fie mântuit decât în măsura în care L-a mărturisit pe Iisus Hristos”. Iar din cuvintele Mântuitorului nostru: cel ce mă va mărturisi pe Mine înaintea oamenilor și Eu îl voi mărturisi înaintea Tatălui celui din ceruri” - rezultă că mărturia noastră despre Hristos în această lume ajunge mărturisire a lui Hristos pentru noi înaintea lui Dumnezeu Tatăl.

Astăzi cu prilejul Prăznuirii Sfântul Ioan Botezătorul se îndreaptă către conștiința noastră creștină marea întrebare: „Suntem noi prin viața, faptele și cuvintele noastre o mărturie pe care văzând-o cei necredincioși să creadă în Hristos?”. Să ne răspundem fiecare în taina conștiinței noastre și să ne străduim să fim mărturii vii și convingătoare printr-o viețuire adevărat creștină că Hristos este Dumnezeu nostru.

Să ne ajute Dumnezeu, prin mijlocirea Sfântul Ioan Botezătorul și Înaintemergătorul Domnului, ca și noi, fiecare în parte și toți împreună, să fim pregătitori ai căii Mântuitorului Hristos spre inima noastră și sufletele semenilor noștri pentru primirea lui Hristos și a împărăției Sale în noi și în lumea noastră de astăzi. Să avem conștiința că așa precum Sfântul Ioan a fost Înaintemergător și pregătitor al primei veniri pe pământ a lui Hristos și noi toți creștinii suntem înaintemergători și pregătitori ai celei de-a doua veniri a lui Hristos și realizatori ai împărăției lui Dumnezeu pe pământ. Să aducem dar „roade vrednice de pocăință” (Mat. 3, 8) prin schimbarea purtării noastre și a modului nostru de gândire și viețuire bineplăcută lui Dumnezeu și folositoare semenilor. Să fim mărturii ale lui Hristos, al cărui nume îl purtăm noi creștinii, ca oamenii, văzând faptele noastre cele bune, să preamărească pe Dumnezeu Tatăl nostru. Amin.

Sfântul Ioan Botezătorul în iconografie

Pe iconostas, lângă icoana lui Hristos, se afla întotdeauna o icoană mare care îl înfățișează. Câteodată este așezată lângă icoana Maicii Domnului cu Pruncul. Atunci când iconostasul are un al doilea registru de icoane, mai mici decât cele din registrul inferior, aranjate sub forma unei Deisis (rugăciunea de mijlocire pentru toată lumea) extinse, Botezătorul Domnului este și acolo reprezentat. Deasupra ușilor împărătești se afla o Deisis mică, cu Hristos în centru, încadrat de Maica Domnului, în dreapta Lui, și de Sfântul Ioan Botezătorul, în stânga, amândoi întorși

spre El în rugăciune. În dreapta și în stânga icoanei Deisis restrânse se află câte șase icoane ale Sfinților Apostoli întorși spre Hristos, formând astfel o Deisis lărgită. Sfântul Ioan Botezătorul mai apare în două icoane ale celor douăsprezece praznice împărătești, pe suport sau murale: în icoana Botezului Domnului și în cea a Învierii sau a Pogorârii la iad. În prima icoana este înfățișat stând pe malul Iordanului, botezându-L pe Hristos, iar în cea de a doua apare adesea împreună cu alte figuri ale Vechiului Testament, cum ar fi dreptul Abel și regii-proroci David și Solomon. Uneori este zugrăvit singur într-un loc adecvat. Astfel, în Biserica din Daphni de lângă Atena este reprezentat în conca pronaosului (prothesis). Dacă biserica are turla, iar cupola este împodobită cu mozaicuri sau picturi murale. Sfântul Ioan Botezătorul este inclus în spațiul circular aflat în imediata apropiere a cercului care îl înconjoară pe Hristos-Pantocrator, alături de sfinții îngeri și chiar de Maica Domnului. În acest spațiu, el se afla în partea de vest, Maica Domnului spre răsărit, iar îngerii între ei. Toți sunt reprezentați în picioare, cu aureole. Icoana Sfântului Ioan Botezătorul din partea inferioară a iconostasului este cea mai importantă. Este zugrăvită la dimensiuni mari, aproape de comunitatea credincioșilor, poate fi văzută clar de închinători atunci când privesc drept spre zona ușilor împărătești - unde apar preoții slujitori - și se pot apropia de ea și o pot săruta. Aici se folosește unul dintre cele două tipuri de reprezentări analizate în continuare. Tipul cel mai vechi de reprezentare a Sfântului Ioan Botezătorul de la iconostas, care se mai folosește încă, îl înfățișează bust, întors spre dreapta, către Hristos (a cărui icoană se află așezată lângă a lui), cu mâinile întinse spre El în rugăciune. Una dintre cele mai vechi reprezentări de acest fel este o icoană din secolul al XV-lea aflată la Mănăstirea Vatoped. Aici, Sfântul Ioan Botezătorul este întors spre dreapta, reprezentat trei sferturi. Ochii și mâinile sale exprimau o stare de liniște în rugăciune și de forța lăuntrică. Părul este lung, în smocuri. Trupul este în întregime înveșmântat.

Inscripția acestei icoane, „Sfântul Ioan Înaintemergătorul”, este împărțită în două și scrisă aproape de mijlocul icoanei; primul articol și cele două cuvinte de după el sunt inscripționate în dreapta sfântului; al doilea articol și cuvântul care îi urmează, deasupra umărului stâng. Nu se știe când a apărut acest arhetip. Printre cele mai însemnate reprezentări bust,

fără aripi, ale Sfântului Ioan Botezătorul sunt mozaicul din Biserica Hosios Lukas din Beoria (cca 1000) și cea din Biserica Daphni de lângă Atena (cca 1100).

Sfântul Ioan Înaintemergătorul - tipul târziu de reprezentare

Sfantul Ioan Botezătorul este reprezentat întreg, cu aripi, astfel: înalt, foarte slab, cu brațe și picioare foarte subțiri, cu capul descoperit, cu părul lung, revărsat în smocuri pe spate și peste umeri și cu un chip care exprimă credința puternică, un caracter dârz și smerenie. Poartă o tunica verde de culoarea măslinii și o mantie cafenie care lasă să se vadă un braț gol până la umăr și ambele picioare de la genunchi în jos. Sta în picioare între două creste pietroase, cu fața și trupul întoarse spre dreapta, spre Hristos, Care apare în colțul din stânga sus al icoanei, ieșind din ceruri și binecuvântându-l. Mâna dreaptă a Sfântului Ioan Botezătorul sta întinsă în gest de binecuvântare, iar cu stânga ține un papirus desfășurat și o cruce lungă, foarte subțire. Pe papirus scrie, cu litere mari: „Iată, Fiule al lui Dumnezeu, ce patimesc cei ce vădesc păcatele oamenilor care nu-și recunosc greșeala. Iată capul meu: Irod l-a tăiat”. În colțul din stânga jos se vede capul Botezătorului pe o tipsisie; iar în spatele picioarelor sale se află o secure, la rădăcina unui trunchi de copac, aproape de pământ.

Această icoană a Sfântului Ioan Botezătorul are fundament scripturistic. Este înfățișat cu aripi, după cuvântul pe care l-a spus Isus, că a fost trimis înger

de la Dumnezeu. În iconografie, îngerii sunt reprezentați cu aripi. Așa se explică de ce Sfântul Ioan Botezătorul are aripi. Faptul că i s-a tăiat capul la porunca lui Irod tetrarhul și a fost adus pe o tipsisie este consemnat în Evangheliile (Mt. 14, 8, Mc. 6, 25, 28). Așadar, în icoană se regăsește capul său pe tipsisie. Securea de la trunchiul copacului apare chiar în cuvântul Sfântului. În timp ce propovăduia în pustia Iudeii, a spus: „Iată securea stă la rădăcina pomilor și tot pomul care nu face roadă bună se taie și se aruncă în foc” (Mt. 3,10). Inscripția ambelor tipuri de icoane este: „Sfântul Ioan Înaintemergătorul”. Cuvântul „Botezător” a fost lăsat la o parte, pentru a scurta inscripția - expresia „înaintemergătorul” este suficientă pentru a-l identifica pe Sfânt. Cea mai veche icoană cunoscută a Sfântului Ioan Înaintemergătorul, întreg, cu aripi, se păstrează în Serbia, la Areljie (Fig. 1) și datează de la sfârșitul secolului al XIII-lea. O altă icoană de acest fel, realizată un secol mai târziu, este o miniatură dintr-o Psaltire sârbească, aflată la Munchen. Acest tip de reprezentare și-a găsit forma definitivă - după cum se știe - într-o frescă din Paraclisul din Zoodichos Pighi din cetatea peloponeziană Geraki. Datează din 1431. Forma pe care a primit-o acest tip de reprezentare în acea icoană s-a pastrat de-a lungul întregii perioade de dominație turcă în Grecia și continuă încă să se folosească.

Constantinos Cavaros

GÂNDUL ZILEI

„Ce-ați ieșit să vedeți în pustie? Au trestie clătinată de vânt? Dar de ce ați ieșit? Să vedeți un om îmbrăcat în haine moi? Iată, cei ce poartă haine moi sunt în casele regilor. Atunci de ce-ați ieșit? Să vedeți un prooroc? Da, zic vouă, și mai mult decât un prooroc. Că el este acela despre care s-a scris: „Iată Eu trimit, înaintea feței Tale, pe îngerul Meu, care va pregăti calea Ta, înaintea Ta”. Adevărat zic vouă: Nu s-a ridicat între cei născuți din femei unul mai mare decât Ioan Botezătorul; totuși cel mai mic în împărăția cerurilor este mai mare decât el.”

CUVINTELE MÂNTUITORULUI DESPRE SF. IOAN ÎNAINTEMERGĂTORUL ȘI BOTEZĂTORUL